

N:o 23.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående utsträckning af nämndemäns rätt till ersättning för biträde vid ransakningar i brottmål; gifven Stockholms slott den 31 december 1891.

Sedan Riksdagen i skrifvelse den 1 maj 1889 anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes taga under ompröfning, huruvida ej nämndemän för inställelse vid urtima ting för ransakning i brottmål må erhålla ersättning, samt i anledning häraf statskontoret, efter samtliga Kongl. Maj:ts befallningshafvandes hörande, med infordradt underdånigt utlåtande inkommit, vill Kongl. Maj:t, med åberopande af bilagda protokoll öfver justitiedepartementsärenden för denna dag, härigenom föreslå Riksdagen, att nämndemän må, med bibehållande af den på grund af nådiga kungörelsen den 17 september 1851 dem tillkommande rätt till ersättning enligt resereglementet för inställelse å gemensam tingsstad i brottmål, då gerningen, hvarom ransakas, blifvit begången inom annat härad eller tingslag än det, till hvilket nämndemannen hörer, ega att för biträde vid brottmålsransakning, som eger rum å urtima ting eller extra rätttegångsdag under lagtima ting, då gerningen, hvarom ransakas, föröfvats inom det härad eller tingslag, för hvilket nämndemannen blifvit vald, af allmänna medel bekomma enligt resereglementet beräknad godtgörelse för resan till och från tingsstaden, dock att dagtraktamente under resan icke må beräknas.

De ärendet tillhörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts,
Min allernådigste Konungs och Herres sjukdom:

GUSTAF.

Aug. Östergren.

Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kongl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott torsdagen den 31 december 1891,

i närvaro af:

Hans excellens herr statsministern BOSTRÖM,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve LEWENHAUPT,
 Statsråden: friherre VON ESSEN,
 ÖSTERGREN,
 GROLL,
 WIKBLAD,
 GILLJAM.

Departementschefen statsrådet Östergren anmälde i underdånighet:

7:o.

Riksdagens skrifvelse den 1 maj 1889, deruti Riksdagen — under erinran, att nädiga kungörelsen den 30 december 1863 angående, bland annat, nämndemäns rätt till ersättning för extra förrättningar stadgade, att af allmänna medel särskild ersättning till nämndemän icke utginge för inställelse vid ordinarie eller urtima ting, med bibehållande likväl af den genom nädiga kungörelsen den 17 september 1851 nämndemän i särskilda fall tillagda rätt till ersättning, då flera härad hafva gemensam tingsstad i brottmål — vidare anført: *att* då det vore af stor vigt för rättskipningen, att nämndemansbestyret ej blefve så betungande, att tätta ombyten af nämndemän egde ruin, och det syntes vara med billighet öfverensstämmande, att nämndemän för fullgörande af sitt uppdrag såsom domstolsledamöter icke finge vidkännas andra kostnader än dem, som förorsakades af inställelse

vid lagtima ting, hade i särskilda inom Riksdagen väckta motioner framhållits önskvärdheten deraf, att nämndemän för inställelse vid urtima ting för ransakning i brottmål erhöles ersättning enligt gällande resereglemente; att mot den sålunda ifrågasatta utsträckningen af nämndemäns rätt till ersättning för extra förrättning blifvit invändt, dels att deri innefattades en kränkning af den viktiga grundsatsen, att det folkliga elementet i våra landtdomstolar ej finge vara aflönadt, dels ock att en betydande kostnad derigenom skulle tillskyndas statsverket; att Riksdagen väl delade den åsigt, att nämndemansbefattningen fortfarande borde betraktas såsom ett icke aflönadt förtroendeuppdrag, men hölle före, att den omständighet, att nämndemännen åtnjöte ersättning för inställelse vid urtima ting för ransakning i brottmål, särdeles om denna ersättning stannade vid godtgörelse för sjelfva resau, lika litet beröfvade nämndemansbefattningen densamma förutnämnda karaktär, som bestämmelserna om reseersättning åt landstingsmän och ledamöter i inskrifningsrevision kunde anses upphäfva enahanda egenskap hos dessa befattningars innehafvare; att, då hufvudskälet emot förslaget sålunda ej kunde tillmätas stor betydelse, och, enligt hvad Riksdagen erfarit, nämndemansbefattningen, som i vissa delar af landet betraktades såsom ett eftersträfvansvärdt hedersuppdrag, å andra orter ansåges så betungande, att dugande män för den skull undandroge sig att länge bibehålla densamma, Riksdagen funne både klokhet och billighet mana att, der, såsom i förevarande fall synes vara händelsen, sådant lämpligen kunde ske, minska de med befattningen förenade uppoffringar; att på den utredning af årliga kostnaden för förslagets genomförande, hvilken syntes böra föregå beslut i ämnet, men svårligen kunde annat än genom Kongl. Maj:ts försorg åstadkommas, emellertid torde i någon mån bero, om uti ifrågavarande fall både reseersättning och dagtraktamente borde tillerkännas nämndemän eller endast reseersättning; samt att vid ärendets pröfning jemväl torde komma att tagas i beaktande, huruvida ej följdriktigheten fordrade, att ersättning beviljades nämndemän jemväl för inställelse vid tingsstad, då för ransakning i brottmål extra rättegångsdag under lagtima ting måste ega rum; och har Riksdagen på grund af det sålunda anförda anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes taga under ompröfning, huruvida ej nämndemän för inställelse vid urtima ting för ransakning i brottmål må erhålla ersättning.

Med anledning af denna Riksdagens anhållan har Kongl. Maj:t anbefalt statskontoret att, efter verkställd utredning angående den tillökning i statsutgifterna, som skulle blifva en följd af den utaf Riksdagen föreslagna lagstiftningsåtgärd, afgifva underdånigt utlåtande; och sedan Kongl. Maj:ts samtliga befallningshafvande hvar och en inom sitt län ej mindre från häradshöfdingarne infordrat förteckningar för hvarterdera af åren 1887

och 1888 särskildt å de urtima ting och särskildt å de extra rättegångsdagar under lagtima ting, hvilka för ransakning i brottmål af häradsrätterna hållits, med uppgift för hvarje ting och extra rättegångsdag å förrättningsstället och de nämndemän, hvilka i rätten tjenstgjort, äfvensom dessas hemvist, än äfven med ledning af dessa förteckningar och andra införskaffade upplysningar beräknat de kostnader, som, särskildt för urtima tingen och särskildt för de extra rättegångsdagarne, skulle drabbat statsverket för hvarje af nämnda år, derest nämndemännen, som tjenstgjort vid förrättningarne, varit berättigade att enligt gällande resereglemente af allmänna medel erhålla vare sig endast resekostnadsersättning eller såväl resekostnads- som traktamentsersättning, har statskontoret inkommit med det infordrade underdåniga utlåtandet och dervid tillika öfverlemnadt de utaf Kongl. Maj:ts befallningshafvande i ofvan berörda hänseende aflemnade uppgifter, i statskontoret fullständigade och sammanförde, jemte Kongl. Maj:ts befallningshafvandes underdåniga yttranden i ämnet.

Statskontoret redogör i sitt utlåtande dels för den äldre och nu gällande lagstiftningen angående nämndemäns rätt till resekostnads- och traktamentsersättning jemte de förslag, som tillföre tid efter annan inom Riksdagen blifvit väckta i fråga om utvidgning af denna rätt, för så vidt den åtnjutes af nämndemän såsom domstolsledamöter, dels ock för de förmåner af andra slag, som tillkomma nämndemän i nyssnämnda egenskap.

I utlåtandet omförmäles vidare, hurusom, på grund af åberopade kungörelsen af den 17 september 1851, jemförd med särskilda af Kongl. Maj:t uppå anförda underdåniga besvär gifna beslut angående kungörelsens tillämpning, nämndeman, som biträder vid ransakning å tingsstad, hvilken jemlikt nädiga förordningen den 20 november 1845 förklarats vara gemensam för flera härad, åtnjuter, då den gerning, hvarom ransakas, blifvit begången inom annat härad, än det, till hvilket nämndemannen hör, all den ersättning, som enligt gällande resereglemente kan ifrågakomma, under det att, om gerningen föröfvats inom det härad, för hvilket nämndemannen blifvit vald, han aldrig eger utfå traktamente för sjelfva förrättningen och icke bekommer reseersättning i annat fall, än att han från sitt hemvist har längre väg till gemensamma tingsstaden, än till häradets vanliga tingsställe, i hvilket fall ersättningen beräknas endast efter skilnaden emellan dessa väglängder, med rätt för nämndemannen att erhålla traktamente för resan allenast då vägskilnaden utgör en mil eller derutöfver.

Statskontoret har ytterligare anført, att, enligt hvad uppgifterna från Kongl. Maj:ts befallningshafvande närmare utvisade, till nämndemän, jemlikt bestämmelserna i 1851 års kungörelse utbetalts under år 1887 ett belopp af 34,277 kronor 36 öre och under år 1888 ett belopp af 40,393

kronor 51 öre, deraf ersättning för sjelfva resekostnaden belöpte sig till 21,396 kronor 11 öre under år 1887 och 23,592 kronor 76 öre under år 1888 samt återstoden 12,881 kronor 25 öre under det förra och 16,800 kronor 75 öre under det senare året utgjorde dagtraktamente. Skulle under dessa år ersättning utgått enligt resereglementets bestämmelser till nämndemän för inställelse vid alla urtima ting i brottmål, oberoende om de hållits å gemensam tingsstad eller icke, hade utgiften för hela riket utgjort 62,442 kronor 79 öre under år 1887 och 64,677 kronor 32 öre under år 1888. Hade under samma två år ersättning till nämndemännen utgått enligt nyssnämnda beräkningsgrund för inställelse såväl vid alla urtima ting i brottmål som ock å extra rättegångsdagar under lagtima ting, skulle utgiften för hela riket hafva belöpt sig för år 1887 till 103,313 kronor 26 öre och för år 1888 till 98,528 kronor 29 öre; utvisande sålunda beräknade kostnaden vid jämförelse med den verkliga utgiften under ifrågasvarande båda åren en tillökning i statsutgift: i förra fallet med 28,165 kronor 43 öre under år 1887 och med 24,283 kronor 81 öre under år 1888, samt i senare fallet med 69,035 kronor 90 öre under år 1887 och med 58,134 kronor 78 öre under år 1888. Om ersättningen till nämndemännen inskränkts till godtgörelse för sjelfva resan utan traktamente, hade kostnaderna för inställelse vid alla urtima ting i brottmål uppgått år 1887 till 30,940 kronor 29 öre och för år 1888 till 31,876 kronor 67 öre, och således understigit utgiften för år 1887 med 3,337 kronor 7 öre och för år 1888 med 8,516 kronor 84 öre. På enahanda sätt beräknad skulle, enligt hvad berörda uppgifter vidare utvisade, ersättningen för inställelse såväl vid urtima tingen som å extra rättegångsdagar under lagtima ting belöpt sig under år 1887 till 48,811 kronor 76 öre och under år 1888 till 46,982 kronor 33 öre, samt således öfverstigit utbetalningarne under år 1887 med 14,534 kronor 40 öre och under år 1888 med 6,588 kronor 82 öre.

Slutligen har statskontoret såsom sin åsigt uttalat, att godtgörelse borde tillkomma nämndemännen för inställelse vid brottmålsransakningar, ehvad de förrättas å urtima ting eller å extra rättegångsdag under lagtima ting. Det vore nemligen otvifvelaktigt, att genom lagstiftningsåtgärder, som på senare tider vidtagits i syfte att tillgodose ökade kraf på snabbhet i rättskipningen, nämndemansbestyret blifvit alltmer betungande; och de oftare påkommande tingsresorna syntes, särskildt för de från tingsställena mera aflägsse boende nämndemännen, förorsaka större tidspillan och jemväl känbarare direkta utgifter än tillföre, äfven om tillbörlig hänsyn toges till de fördelar, som å flera orter numera erbjödes genom ett mera utveckladt kommunikationsväsen. Af Riksdagens framställning framginge ock,

att nämndemansuppdraget flerstädes funnits så betungande, att dertill lämpliga personer undandragit sig att länge bibehålla detsamma, ett förhållande, som i allmänhet icke kunde vara för rättskipningen gagneligt; och statskontoret ansåge det därför vara af vigt att ytterligare lindring i de med uppdraget förenade uppoffringar bereddtes. Då de tingsresor, som icke låte sig på förhand bestämmas, syntes vara de för nämndemännen mest betungande, förefunnes, ur denna synpunkt, icke någon väsentlig skilnad mellan den inställelse, som påkallades af ett urtima ting och en extra rättegångsdag under lagtima ting. Såsom förut omförmäls, åtnjöte redan nu nämndemännen, jemlikt 1851 års nådiga kungörelse, full ersättning enligt resereglementet för inställelse vid en för flera härad gemensam tingsstad i brottmål, då gerningen, hvarom ransakades, blifvit begången inom annat härad än det, till hvilket nämndemannen hörde. Af sammansatta stats- och lagutskottets vid 1850—1851 års riksdag afgifna yttrande öfver den framställning, som föranledt utfärdandet af nyssberörda kungörelse, syntes framgå, att den omständigheten att nämndens förbindelse att, utan ersättning, deltaga i lagskipningen, af våra äldre lagar, likasom af 1734 års lag, varit begränsad till brott, begångna inom det härad, för hvilket han blifvit vald, utgjort anledning dertill, att i nyssomförmälda fall nämndeman tillagts högre ersättning än som tillkomme honom, då gerningen, hvarom ransakades, blifvit föröfvad inom det härad, för hvilket han blifvit vald. Denna omständighet syntes böra anses fortfarande ega full giltighet, och statskontoret ansåge anledning icke förefinnas till ändring af den i 1851 års kungörelse i ty fall meddelade föreskrift. En godtgörelse efter samma beräkningsgrund, och således omfattande såväl resekostnads- som traktementsersättning enligt resereglementet till inhäradsnämnd, för inställelse vid öfriga urtima ting i brottmål och extra rättegångsdagar, skulle enligt hvad den ofvan lemnade utredningen gäfvade vid handen, för statsverket medföra drygare utgifter än som för beredande af skäligen lindring i nämndemansbesväret syntes vara af nöden.

Af såväl ordalagen i Riksdagens förevarande skrifvelse som flera af länsstyrelsernas yttranden framginge ock, att ersättning för sjelfva resekostnaden skulle komma att tillfredsställa billiga anspråk, på samma gång en ersättning i denna form icke komme att betaga befattningen dess egenkap af oafönodad förtroendesyssla. De tillgängliga uppgifterna lemnade visserligen icke upplysning om beloppet af de kostnader, som skulle blifva en följd af ett godkännande af de utaf statskontoret sålunda ifrågasatta bestämmelserna, men gäfvade emellertid vid handen, att, om dessa bestämmelser egt tillämplighet under de år uppgifterna afsåge, eller åren 1887 och 1888, tillökningen i statsutgift icke skulle hafva öfverstigit ett belopp

af 27,415 kronor 65 öre under år 1887 och 23,389 kronor 57 öre under år 1888.

Under åberopande af hvad sålunda blifvit anfördt, har statskontoret i underdånighet tillstyrkt, att nämndemän, med bibehållande af den dem på grund af nådiga kungörelsen den 17 september 1851 tillkommande rätt till ersättning enligt resereglementet för inställelse å gemensam tingsstad i brottmål, då gerningen, hvarom ransakas, blifvit begången inom annat härad eller tingslag än det, till hvilket nämndemannen hör, måtte förklaras berättigade att för biträde vid brottmålsransakning, som eger rum å urtima ting eller extra rättegångsdag under lagtima ting, då gerningen, hvarom ransakas, föröfvats inom det härad, för hvilket nämndemannen blifvit vald, af allmänna medel bekomma enligt resereglementet beräknad godtgörelse för resan till och från tingsstaden, dock att dagtraktamente under resan icke må beräknas.

Föredragande departementschefen redogjorde tillika för innehållet af Kongl. Maj:ts befallningshafvandes yttranden, hvilka utmärka, dels att samtliga dessa myndigheter, utom en, tillstyrkt, att ersättning för sjelfva resorna till och från tingsstaden skulle utgå till nämndemän, då de biträda rätten vid brottmålsransakning å urtima ting, dels ock att det öfvervägande antalet af Kongl. Maj:ts befallningshafvande ansett följdriktigheten fordra, att enahanda ersättning jemväl borde tillkomma nämndemän, som biträde vid ransakningar å extra rättegångsdagar under de lagtima tingen.

Föredraganden anförde härefter, att, med afseende å hvad i ärendet förekommit, statskontorets ifrågavarande förslag angående utsträckning af nämndemäns rätt till ersättning för biträde vid ransakningar i brottmål syntes böra godkännas; och hemställde föredraganden i underdånighet, att nådig proposition rörande nämndemäns berättigande till ersättning i öfverensstämmelse med nämnda förslag måtte till Riksdagen aflåtas.

Till denna af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställen täcktes Hans Kongl. Höghet Kronprinsen-Regenten i nåder lemna bifall; och skulle proposition i ämnet till Riksdagen aflåtas i enlighet med bil. litt. E vid detta protokoll.

Ex protocollo

C. P. Hagbergh.